

правового регулювання домашнього ареста и приводятся пути совершенствования регулювання этой меры пресечения.

Ключевые слова: домашний арест, мера пресечения, уголовный процесс, электронные средства контроля

Bychkovsky D.I. House arrest as a form of preventive measure in criminal proceedings: legal issues. – Article.

The paper presents the characteristics of a preventive measure in criminal proceedings as house arrest, analyzed grounds and procedures for its use. Analyzes the problems of legal regulation of house arrest and gives ways to improve the legal regulation of the measure.

Keywords: house arrest, preventive measure, criminal procedure, electronic control

УДК 347

*Вальков В. С.
СНУ ім.В.Даля*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПРОВЕДЕННЯМ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ

Розглянуто поняття судового контролю на досудовому провадженні. Досліджено наукові праці та теоретичні дослідження присвячені темі, зроблений всебічний аналіз судового контролю на досудовому слідстві. Виявлено проблеми судового контролю на досудових стадіях. Визначено основні шляхи удосконалення судового контролю як гарантії прав, свобод і законних інтересів людини в кримінальному судочинстві.

Ключові слова: судовий контроль, слідчий суддя, прокурор, слідчий, ухвала, клопотання, строк дії ухвали, негласні слідчі (розшукові) дії, правоохоронні органи, злочин, підстави, докази.

Інститут судового контролю є предметом дослідження як вітчизняних, так і закордонних правознавців, серед яких можна відзначити роботи: В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, Г.В. Атаманчук, Ю.С. Оліяничук, С.Д. Дубенко, А.А. Коваленко, А.Р. Туманянц, Н.Р. Нижник, Д.М. Овсянко, О.П. Полінця, В.В. Самохвалов, В.І. Тимошенко П. Арчера, А. Барака, У. Бернема, Д. Гом'єн, Е. Джинджера, Д. Карлена, Д. Кларка, Р. Коллінсона, Л. Зваака, Д. Мердока, Д. Мідорока, Р. Уолкера, Л. Уайнреба, Б. Футея, Р. Шарвена, та ін.

Громадянин звертається до суду за захистом своїх прав та інтересів у досудових стадіях кримінального процесу з тим, щоб суд здійснив судовий контроль і за наявності будь-яких порушень негайно поновив порушені права[1]. Саме інститут судового контролю повинен гарантувати відповідність вимогам закону клопотань про надання дозволів на тимчасове обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, яким безумовно є проведення негласної слідчої (розшукової) дії, та забезпечити можливість оскарження рішень, дій (бездіяльності) органів досудового розслідування, прокурора, які можуть завдати шкоду учасникам кримінального судочинства [2, с. 92].

Разом з тим, існуюча на практиці модель кримінального процесу України має певні недоліки у здійсненні судового контролю, що обумовлює необхідність реформування судово-контрольної діяльності, зокрема, як показує практика, на сьогоднішній день існує ряд проблемних питань, пов'язаних із прийняттям слідчим суддею ухвали на проведення негласних слідчих дій, виникає необхідність у розробленні конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення практики застосування кримінально-процесуального законодавства України та підвищення ефективності реалізації суб'єктами судово-контрольного провадження на досудових стадіях кримінального процесу своїх повноважень[3, с.60].

Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії не може перевищувати два місяці.

Початок перебігу строку дії обчислюється з моменту підписання ухвали слідчим суддею.

Якщо слідчий, прокурор вважає, що проведення негласної слідчої (розшукової) дії слід продовжити, то слідчий за погодженням з прокурором або прокурор має право звернутися до слідчого судді з клопотанням про постановлення ухвали відповідно до вимог ст.248 КПК України.

Загальний строк, протягом якого в одному кримінальному провадженні може тривати проведення негласної слідчої (розшукової) дії, дозвіл на проведення якої дає слідчий суддя, не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, що передбачені ст.219 КПК України. У разі якщо така негласна слідча (розшукова) дія проводиться з метою встановлення місцезнаходження особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду, та оголошена в розшук, вона може тривати до встановлення місцезнаходження розшукуваної особи.

Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що: вчинений злочин відповідної тяжкості; під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самотійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин.

Ухвали слідчих суддів Апеляційного суду про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, оперативно-розшукового заходу, є вмотивованими, відповідають загальним вимогам до судових рішень, що передбачені КПК України, а також містять відомості про: особу, яка внесла клопотання; злочин, у зв'язку із досудовим розслідуванням якого постановляється ухвала, та інші суттєві відомості, встановлені КПК.

Ухвала підписується слідчим суддею, скріплюється гербовою печаткою і оформляється за правилами таємного діловодства.

Разом із оперативно-розшуковою, контррозвідувальною справами або кримінальним провадженням дві належним чином завірені ухвали передаються суб'єкту звернення.

Причини відмови в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Як показує практика, суб'єкти звернення не завжди правильно зазначають в клопотанні оперативний підрозділ, який здійснюватиме оперативно-розшукові заходи, чим порушують не лише законодавчі положення, а й конституційні права і свободи людини і громадянина, а це суперечить порядку отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації. Заходи можуть здійснювати тільки ті підрозділи, яким відповідно до закону надано право на провадження оперативно-розшукової діяльності.

Як зазначив у своєму рішенні № 12-рп/2011 від 20 жовтня 2011 р. Конституційний суд України, обвинувачення у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на фактичних даних, одержаних у результаті оперативно-розшукової діяльності не уповноваженою на те особою без дотримання конституційних положень або з порушенням порядку, встановленого законом, а також одержаних шляхом вчинення цілеспрямованих дій щодо їх збирання і фіксації із застосуванням заходів передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» особою, що уповноважена на здійснення такої діяльності[4].

Підстави проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді.

У виняткових невідкладних випадках, що пов'язані із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини КК України негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених КПК України, за рішенням слідчого, що узгоджене з прокурором, або прокурора. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно

після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді.

Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами ст.248 КПК України.

Виконання будь-яких дій з проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинно бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому статтею 255 КПК України.

Основні проблемні питання, що виникають під час розгляду клопотання.

Як показує практика, та як зазначають судді у своїх наукових працях, зокрема А.В. Чернушенко, суддя, Голова Апеляційного суду міста Києва, основними проблемними питаннями, які виникають під час розгляду клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та які, як наслідок, стають підставами для відмови у наданні дозволу на проведення відповідних дій є недотримання суб'єктами звернення вимог закону щодо наявності правових підстав для внесення до суду клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій[5].

Зокрема положень про те, що негласні слідчі (розшукові) дії можуть проводитися відносно підозрюваного, осіб з якими підозрюваний контактує чи інших осіб, яким відомо інформацію про злочин чи особу, яка його вчинила, за наявності достатніх підстав, що під час проведення процесуальної дії можуть бути отримані докази, які матимуть суттєве значення для з'ясування обставин злочину, та що у конкретному кримінальному провадженні отримати вказану інформацію іншим чином неможливо.

В будь-якому випадку обмеження прав людини не повинно мати загальний чи експериментальний характер.

Разом з тим, слідчими подаються клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій за відсутності фактичних даних про те, що особа є підозрюваною у вчиненні злочину, контактує з

підозрюваним чи володіє інформацією про злочин та особу, яка його вчинила (безпідставне внесення клопотання щодо родичів, свідків, близьких знайомих, інших осіб).

Здебільшого висновки слідчих про те, що особа причетна до вчинення злочину, контактує з підозрюваним, або з інших підстав володіє інформацією про злочин, є лише припущеннями, які не обґрунтовуються жодними доказами, які б підтверджували ці висновки.

Майже в усіх клопотаннях, в яких ставиться питання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не аналізується та нічим не обґрунтовується з посиланням на конкретні обставини кримінального провадження можливість отримання під час проведення відповідних дій доказів, які матимуть значення для кримінального провадження.

Звертаючись до суду з клопотанням про продовження проведення оперативно-розшукових заходів чи негласних слідчих (розшукових) дій, суб'єкти звернення посилаються на ті самі обставини, які містилися у попередньому клопотанні та не наводять додаткових відомостей, які свідчили б про доцільність продовження відповідних заходів. Не вказують даних і про те, що перешкодило досягнути мету, з якою проводилися заходи протягом дії попередньої ухвали. Цим самим автори клопотання не обґрунтовують тих обставин, що під час проведення заходів будуть отримані докази щодо обставин кримінального провадження.

У клопотаннях не наводяться дані про те, чи застосовував слідчий гласним шляхом будь-які дієві заходи (та які саме), що спрямовані на встановлення обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також не зазначається обставини, які перешкодили слідству досягти мети кримінального провадження за допомогою цих заходів[5].

Слідчі не звертають увагу на те, що загальними засадами КПК України передбачено, що негласні слідчі (розшукові) дії, які різновид слідчих дій повинні проводитися тільки за наявності достатніх відомостей, які вказують на можливість досягнення мети, з якою

проводиться процесуальна дія. Слідчі не зазначають яка саме сукупність відомостей наявна в органі досудового розслідування, що при її оцінці привела слідчого до єдиного висновку – про необхідність проведення саме такої негласної слідчої (розшукової) дії, під час якої буде досягнута ідеальна модель того результату, який намагається досягти слідство.

Деякі негласні слідчі (розшукові) дії, зокрема зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, ініціюються перед судом за сплином декількох років після вчинення події злочину. При цьому у клопотанні не наводяться дані про те, що особа, незважаючи на тривалий проміжок часу, передає на сьогоднішній день інформацію про злочин.

Крім того, в порушення вимог закону слідчі не мотивують свої висновки про те, що у користуванні особи перебувають конкретні канали зв'язку та, що за їх допомогою, особа дійсно може передавати інформацію, яка має значення для кримінального провадження.

Слідчі не беруть до уваги, що обмежувальні заходи повинні носити винятковий, а не експериментальний характер та проводитися для досягнення конкретної мети, спосіб досягнення якої має бути чітко описаний у клопотанні.

Вищевикладене свідчить про те, що слідчими не виконуються вимоги ст.248 КПК України, яка визначає перелік обов'язкових реквізитів, які повинні міститися у клопотанні, а прокурорами, в свою чергу, при погодженні зазначених клопотань, не приділяється увага щодо їх якості[5].

Крім того, матеріали кримінальних проваджень, які надходять до судів з обвинувальними актами, свідчать про те, що органами досудового розслідування результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій не використовуються у доказуванні обставин кримінального правопорушення в тому обсязі, в якому ставилося питання про їх проведення.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що контроль за досудовим слідством — одна з найважливіших функцій суду.

Завданням сучасного судового контролю за досудовим слідством є захист прав і свобод людини, залученої до кримінального судочинства. Будь-яке розширювальне тлумачення призначення судового контролю на стадіях досудового слідства призведе до змішування компетенції суду і прокурора.

Однак існуюча на практиці модель кримінального процесу України має певні недоліки у здійсненні судового контролю, що обумовлює необхідність реформування. Зокрема, як показує судова практика, однією з найбільш розповсюджених проблем в досудових стадіях кримінального процесу - є недотримання суб'єктами звернення вимог закону щодо наявності правових підстав для внесення до суду клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Це вказує нам на необхідність переосмислення кадрової політики в органах МВС. Найбільшу уваги треба зосередити на ретельному та кваліфікованому відборі слідчих, адже вони відносяться до суб'єктів владних повноважень на досудових стадіях кримінального процесу. Слідчий повинен володіти науковими знаннями та навиками. На нашу думку більш жорсткі умови для посідання даної посади, щорічні курси з підвищення кваліфікації, які б організовувалися на державному рівні у примусовому порядку, та періодична перевірка на професійну придатність слідчого та оперативного складу МВС, надали б значний позитивний результат на статистику розкриття злочинів в Україні.

Література:

1. Туманянц А.Р. Судовий контроль за законністю і обґрунтованістю процесуальних рішень органів досудового слідства : автореф. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / А.Р. Туманянц.— Одеса, 2007.— 23с.

2. Оліячук Ю.С. Співвідношення понять судового контролю і функцій органів дізнання, досудового слідства та прокуратури / Ю.Оліячук // Вісник прокуратури.— 2003.— №1.— С.91-96;

3. Гловюк І.В. До питання про функціональну спрямованість діяльності суду (судді) у досудовому провадженні / І. В. Гловюк // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2010. – Спеціальний випуск № 6. – Ч. 3. – С. 59-66.

4. Рішення конституційного суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України, Справа N 1-31/2011 20 жовтня 2011 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>;

5. Узагальнення судової практики розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчим суддею, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/2/>.

Вальков В.С. Проблемные вопросы судебного контроля за проведением негласных следственных действий.- Статья.

Рассмотрено понятие судебного контроля на досудебном производстве. Исследованы научные труды и теоретические исследования посвящены теме, сделан всесторонний анализ судебного контроля на досудебном следствии. Выявлены проблемы судебного контроля на досудебных стадиях. Определены основные пути совершенствования судебного контроля как гарантии прав, свобод и законных интересов человека в уголовном судопроизводстве.

Ключевые слова: судебный контроль, следственный судья, прокурор, следователь,, постановление, ходатайство, срок действия постановления, негласные следственные (розыскные) действия, правоохранительные органы, преступление, основания, доказательства.

Valkov V.S. Problematic issues of judicial control over the conduct of undercover investigative actions. – Article.

The concept of judicial review at the pre-trial proceedings. Studied scientific works on the basis of theoretical and research devoted to the topic, made a comprehensive analysis of judicial review of the pre-trial investigation. The problems of judicial review at the pre-trial stage. The main ways of improving judicial review as a guarantee of the rights, freedoms and legitimate interests of the person in criminal proceedings.

Key words: judicial review, the investigating judge, prosecutor, investigator, order or request, the term of the decision, covert investigative (detective) action, law enforcement, crime, reason, evidence.

УДК 341

Войкова К.Л.,

Інститут юриспруденції та міжнародного права

СНУ ім. В. Даля

СУЧАСНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ МОЛОДІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розглянуто сучасні проблеми захисту прав молоді в Україні. Узагальнено закордонний та вітчизняний досвід захисту прав молоді. Запропоновано ряд пропозицій, спрямованих на подолання криз у цій сфері.

Ключові слова: молодь, захист, закон, права, зайнятість молоді, дискримінація.

Молодь завжди була і залишається соціальним двигуном та майбутнім будь-якої країни. Енергійність, жвавість та життєвий запал допомагають обирати свій шлях і, не озираючись, йти вперед, скоряти вершину за вершиною, і, роблячи помилки, ніколи не здаватися. Але іноді права юнаків підпадають під обмеження,